

Bog mu izpolni sedaj nade njegove verne mladosti in daj mu večno srečo!

Jezikovna drobtina. Gospod Jos. Lendovšek piše v 8. številki »Lj. Zvona«, ko kritikuje novo izdajo »Janežičeve slov. slovnice«, na str. 497 to-le: V opombi: »Pomožnik *sem, biti* glasi se v železniku: naj bom (bodem), naj bo (bode), ali včasih tudi: naj sem, naj je itd.«, naj se namesto »ali včasih« tudi postavi: »nikdar« —

in v opazki ³⁾ pod črto pripomnim še: Tako uči Šolar (v. c. p. 24: »Das Verbum *biti* sein hat im Opt. I. naj bom, nie: naj sem). Naj dodam tema opazkama, da rabi narod v Adlešički fari (kakor tudi vsaj v nekaterih drugih — Uredn.) v beli Krajini vedno: naj sem, naj si, naj je. N. pr.: Ti si bolan. O.: Naj sem! (= naj bom!) — Bolan sem. O.: Naj si! (= hodi!) — Bolan je. O.: Naj je! (= naj bo!) J. Š.

Vadnica.

(Piše dr. Fr. L.)

Nadejam se, da me nikdo izmed dragih čitateljev ne hode karal, ako prestopim tesne meje, katerih se je držala dosedaj »Vadnica«, in ta oddelek premenim iz ostrega sodišča v prijetno sprehajališče, v katero vabim mlade pesnike, pa tudi pisatelje sploh. Urednik ima večinoma toliko »na srcu«, da si vedno želi prilike povedati kaj, bodisi svojim dragim sotrudnikom, bodisi onim, ki želé sotrudniki postati. Pa tudi ti želé pogovarjati se z urednikom, in mnogokrat mu dohajajo ostro nasajena, včasih pikra, včasih pač tudi zeló prijazna pisma, zahtevajoča, naj urednik odpiše, naj se izjavi, naj pové svojo sodbo. Ubogi urednik! Ako imaš vsaj nekoliko prijateljev in ako si le količkaj natančen, nabere se ti nazadnje toliko »dolžnostij odgovarjanja«, da te mora biti strah te velike uredniške dolžnosti. Kako lepo uslugo mu skazujejo gospodi sotrudniki, ako mu dovolé izpregovoriti kaj z njimi v listu samem — sevéda tako, da nihče tajnosti ne izvé — o potrebnih stvareh! In za tako uslugo prosim tudi jaz, in svest sem si, da dovoljenja mi nikdo ne odreka.

Toda »Vadnica«! — preklicana šolska, nizka, poniževalna beseda! — Le počasi, dragi moj, ni tako hudo. Najprej naj izjavim, da si nikakor ne mislite naše »Vadnice« v onem pomenu, kakor bi bila za same nezrele plodove in za same ponesrečene početke ali »poskuse« v pesnikovanju. Ako hode kdaj treba kaj sitnega povedati — česar pa ne želim, — poklical bom na pomoč »oficijelno — uradno« uredniško »listnico«; uradniki pa že smejo nekoliko trdi ali celo neotesani biti, ta pravica je — pravijo — pri njih že zastarana. »Vadnica« pa neče imeti takega trdega posla. In ako drugače ne morem potolažiti dvomljivcev gledé »Vadničinih« dobrih namenov, naj zasukam vso stvar ter izjavim: »Vadnica« je za sedaj namenjena, da se urednik v njej vadi, in če pride vanjo kak sotrudnik, to je blizo tako, kakor če pride deželni predsednik ali kak umetnik k izkušnjam učencev »Glasbene Matice«. Ne, ne, nima zlobnih nakan »Vadnica«, verjemite mi! In če bi naposled vse zatiranje nič ne pomagalo, premenili bomo naslov nad vhodom v to sprehajališče ali v ta vrtec, in potem hode vse dobro. A letos še ne, tega ne pripušča doslednost.

»Dom in Svet« si šteje v zaslugo, da je vzbudil marsikatero moč za slovstveno delovanje, ki bi morebiti brez njega bila še dolgo

odlašala stopiti v javnost. Neprijatelji našega lista so to kmalu spoznali in zato so se trudili zasebno in javno, da bi odvrnili od lista sodelavce. Norčevali so se, zasmehovali urednika, farizejsko se čudili, kako je mogoče pametnemu človeku sodelovati pri takem listu, tudi priimki niso izostali — in vendar naš list ni razžalil žive duše, — saj stvarne, kritične opazke se ne morejo imenovati razžaljenje. Nazadnje se je pričelo pravo strahovanje sodelavcev, s tujo besedo bi rekli »terrorizovanje«, češ, »eksemplarno« je treba pokazati, kaj čaka onega, ki bi se drznil pisati za »Dom in Svet«. Vendar, čast našim sotrudnikom, velika večina ima razuma in značaja dovolj, da je razvidela, od kod prihaja nasprotovanje, da se tudi ni dala oplašiti. Bodi jim za to presrečna zahvala! Le vstrajajmo še dalje, in ako pride nad list ter nad sotrudnike še kaka druga nevihta, védimo, da nam so in bodo nasprotniki več koristili nego škodovali.

Posebno veselje so delali uredniku nekateri pesniki iz »neprivilegovanega« neučenega stanú, priprosti mladeniči, katerim je ugajal »Dom in Svet« tako, da so mu jeli pošiljati svoje proizvode. Reči moram, da sem pri nekaterih opazil pravi pesniški dar, le oblika je bila večinoma nedostatna. Kdor se spomni narodnih pesmij, jasno mu je takoj, kako utegne biti s temi pesmimi. Škoda, rekel sem pogostokrat, da nimajo šole! A prezreti tudi takih pevcev nečem in prav danes predstavljam občinstvu rojenega pesnika iz neučenega stanú. Ta pesnik nima visokošolske omike, ni študiral poetike in ni čital klasikov, a Bog sam mu je dal pri rojstvu svoj dar pesništva. Zato mi je pošiljajoč svoje mnoge pesmice pisal, da je že večkrat hotel pustiti pevanje, a ni se dalo. Prišlo mu je tako čudno v glavo in srce, zamislil se je, občutil neznano slast, a drugič zopet tugo — in zopet se je rodila pesmica. »Hotel sem nehati, a ne morem, da ne bi peval«. In naš pevec pravi, da tudi peti ga sili pri njegovem delu, »brez petja ne bi mogel živeti«. »Pač res, saj si pevec«, rekel sem si, čitajoč zanimiva pisma, ki mi slikajo pravega naravnega pesnika, ki mi odpirajo njegovo rahlo srce. Da, dolžan sem mu odgovor, dolžan prijazno besedo na tem mestu. Blagi čitatelj pač ne hode hud name zaradi tega.

Imenujmo ga tukaj tako, kakor se je podpisal sam pod pesem na prvi strani današnje

številke, J. O. Golobov Prav tega mislim. Imam že toliko njegovih pesmij v rokah, da lahko sodim o njem, dasitudi ga ne poznam po obrazu. Kdo je ta J. O. Golobov? Sedaj je mož v zreli dōbi. Zibelka mu je tekla ob bregu Save na Dolenjskem. Zato pozdravlja v pesmici svoj rojstni kraj:

Visoko nad bregovi Save
Mi mala rojstna vas leži;
Pošiljam srčne ji pozdrave,
Srcé mi vedno tja želi.

Že zgodaj se je ločil sirota od tega kraja ter podal k svoji teti, ki ga je vzgojala kot lastna mati; a rojstni kraj ljubi nad vse:

Oj rad bi s pesmico poslavil
Z daljave te, moj rojstni dom!
Še mlad sem deček te ostavlil:
Li v tebi kdaj še bival bom?

Drag mu je spomin na prva leta:

Pozdravljene domače trate,
Kjer rad igral sem deček čil,
Nabiral prve cvetke zlate,
In v prve vence sem jih vil!

Pozdravljen tudi gaj zeleni,
In ž njim veselih tičic glas,
Pozdravljen bistri vir studeni:
Spomina mi ne zbrise čas.

Vprašam: ali ni to — priprosta sicer, vendar — prava poezija? Poglejmo še dalje v njegovo življenje! »Starejša sestričina me je učila dečka poznavati črke, a potem je šlo samo od sebe dosti dobro dalje. Samouk sem torej z malo izjemo, ki niti župnijske šole nisem obiskaval. Za časa mojih deških let še iste v K. ni bilo. V pisanju so me malo poučevali iz prijaznosti nepozabljeni gospod J. N., za kar jim Bog daj večno plačilo.«

»Izučil sem se krojaštva in se še sedaj dosti zadovoljno pečam s tem rokodelstvom. V 24. letu svoje dōbe me je obiskala smrtno nevarna bolezen in mi utisnila pečat trpljenja. Ostal sem bolehen menda tudi zaradi neprestanega sedenja; a vendar še lahko opravljam svoj posel.«

»Če tudi sem krojač, ni mi šivalni stroj uničil veselja do čitanja in petja. O delapustnih časih z mladeniškim ognjem čitam, pōjem in pišem.«

»Knjige so mi spremljevalke skozi življenje, prijetna družba v samoti in tolažnice v žalostnih urah. Knjige so mi tudi — kako bi se izrazil? — neki daljnogled, skozi katerega gledam v jasni podobi daljno obljubljeni dežel, deželo

sreče in veselja, deželo krščanskih idealov. Kajti hrepeneče moje srce teši za nepoznano srečo, lajšam si jo s pesmicami, v katerih se tako rad oziram kvišku k očetu vse tolažbe.«

Prepisal sem do črke natančno pismo vrlega pevca. Ni se pač ta nadejal, kakšno osodo bo imelo, a čitatelji naši naj izvedó ta lep vzgled častne strani našega naroda — slovenskega samouka.

Dragi pevec pa, ti mi ne zameri, da sem te tako postavil pred občinstvo, proti tvoji nadi, proti tvoji želji! Da si samouk, to ti je v čast, da si rokodelskega stanú, tega nisi sam kriv. A meni je v srčno, res veliko veselje prav to, da si rokodelskega stanú. Ne sramujem se kar nič ne povedati, da me srčna ljubezen veže z onimi stanovi, ki si s težkim delom svojih rók morajo pridobivati vsakdanjega kruha. In povem tudi prav rad, da so mi odmevale srčne strune čitajočemu pesem: »Mladiču«. Da, tako sem tudi sam govoril in čutil pošiljajoč svoje mladeniče-sirote med bližnji in daljni svet na pošteno delo.

(Dalje.)

Pregovori.

(Nabrani v Motniku 1869—1888.)

Ko imajo volka v mislih, rad pride.

Z vozom noter, z vozom ven.

Gnoj z dvorišča, hčera od hiše.

Graščinskega petelina ni dobro slišati.

Konja ne k hiši, konj je oderuh. (Za male kmetije.)

Kogar gostilničarji in godci hvalijo, ni prida človek.

Brat bratu ne smé povedati, da je pozna setev dobra.

Prvi dobiček ne ostane v mošnici.

Na prvi dobiček se ni zanesti.

Hišna vrata s kolom podpré. (Reče se takemu, ki gre brez opravka po vasi.)

Bogatega bolezen in revnega prešič slovita.

Če ogenj bolje piba, bolje gori.

Če mrho bolje brodiš, bolje smrdi.

Kdor si z vinom roke omiva, nima žuljavih.

Vsake oči imajo svojega slikarja.

Kdor denarje posojuje in blago upuje, tisti si jezo kupuje.

Vse nesreče sto.

Posojilo se veseli povračila.

Pri bratu ni kaj pobrati.

Ura teče, pa nič ne reče.

Nabral K. Križnik.

Listnica uredniška. G. P. Ne zamerite! Ni mogoče vsakemu gosp. pisatelju, še manj pa na vsako pismo drugih dopisovalcev odgovarjati, dasi bi radi. Zakaj ne, to si lahko mislite. — Gg. naročnikom se utegne čudno zdeti, zakaj se redno ne nadaljujeta dva pričeta spisa. Iz uredniških ozirrov: treba ustrezati gg. pisateljem in med temi je — saj veste — urednik zadnji.

Listnica upravniška. Gg. naročnike lepo prosimo, naj javijo pravočasno premembo bivališča ter povedó izrečno zadnjo pošto.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

Vadnica.

(Nadaljev. in konec.)

Marsikaj se je drugače zasukalo, kakor sem pričakoval v začetku leta; tudi Vadnico je zadel osoda, da se je morala umikati tako oblastnemu »Slovstvu«. Ni mi dalo drugače: slovstvo mora odmevati in odsevati v glasilu, ako hoče glasilo res služiti narodovi prosveti. Tega načela sem se držal in včasih raje odložil kaj drugega, kakor slovstveno poročilo.

A završiti vendar moram za letos »Vadnico«, završiti vsaj po obliki. Izmed vseh, ki so pričakovali prijetnega pogovora v teh vrsticah, ne morem ustreči drugemu, nego zanimivemu pesniku-rokodelcu, ki nam je na strani 212 našega lista pripovedoval svoje življenje. In o njem sem rekel, da je pravi pesnik, a brez šole. Kaj more za to? Da pa umeva, kak namen ima poezija, pokazal bode — upam — še večkrat sam, kažejo med drugim nastopne vrstice iz »Uvoda« njegove zbirke. Tako govori svojim pesnicam:

Z veselimi radujte se,
In žalostne tolažite,
A vsem pa srca blážite!

Pred vsem so res lepi njegovi nazori o življenju in njegovem namenu. V pesmi z napisom »Vrtec« primerja samega sebe vrtnu — osamljenemu — na širnem polju. Vrtec ni poln cvetic,

ampak odet je z grenkimi zelišči. Potem poje o sebi:

Ne diči cvet mi mladih lic,
Ne venec svatovskih cvetic:
Bolesti srce mi čisté,
Vanj blage čednosti sadé.

Nekoč bo pridirjal vihar,
In vrt zadel nesreč udar:
Lzginil bode njega sled,
Takrat bom šel na boljši svet.

Posebno prva kitica — koliko modrosti izraža! Mož, ki v resnici trpi in ne samo v domišljiji — kakor pripoveduje sam na omenjenem mestu —, mož, ki si v svoji bolezni težko služi vsakdanji kruh, on ne očita stvarniku ničesar, tudi si ne želi drugačne usode, marveč hvaležen je Bogu zanjo, ker prav umeva njegove najmodrejše namene: »Bolesti srce mi čisté«. Da, bolešt, nesreča nas čisti, nas krepi, k Bogu dviga pravega kristijana in mu utrjuje upanje večnega življenja. — Dosti za sedaj! Naj ti cvete dolgo taka poezija v vrlem sreču, blagi mož: bodi prepričan, da si si izvolil najboljši del! Taka poezija nikdar ne mine. Na svidenje v prihodnjem letu!

Popravek. V šte. 11. so se vrinile te pomote: V 1. odd. v. 21 čitaj „ličko“; v 2. odd. v. 11 „križev“; zadnji verz čitaj: „Rešile njene me bodo molitve“.

P. i. naročnikom.

Z nekako težkim srcem stopa podpisani urednik ob koncu leta pred svoje naročnike in čitatelje. Navdaja ga namreč zavest, da je bil v preteklem letu naš list v prehodnem stanju: videlo se je to na zunanji obliki, ker je izhajal v različnem obsegu, videlo nekoliko tudi na dveh nenadaljevanih sestavkih, videlo morebiti tu pa tam v manjših stvareh. Vsak prehod pa je siten, prava nadloga. Tako je bilo tudi uredniku. Majhna oblika listova ga je neprestano težila in mu delala ovire. Zato je storil med letom sklep, da list ob novem letu izdatno poveča. A naročnine se ni drznil povečati. Tako bode mogel odslej več in različnejšega berila podajati čitateljem s pomočjo pisateljev: to pa je uredniku največje veselje, tako bode vsaj za silo list v onem stanju, v katerem si ga je vedno želel. Naj nikdo ne misli, da si urednik spleta vsak mesec v svoji domišljiji lovrov venec in se ziblje v prijetnih sanjah o popolnosti, o krasoti lista. Nikdo ni z urednikom tako nezadovoljen, kakor urednik sam. A reče lahko, da ima tudi pred seboj vedno jasnejši vzor dobrega lista, da ima čim dalje močnejšo in odločnejšo voljo, da, trdno v oljo, podati Slovincem dober list. In ne boječ se nikakega truda, tudi ne skrajne požrtvovalnosti, bodi si duševne, bodi si gmotne, delal bode za svoj vzor.

Zato je umevno, zakaj želi urednik pozdraviti svoje naročnike skoro že v novem letu. Nadeja se namreč, da bode z marsičem razveselil svoje prijatelje. Veselja bi ne bilo, ako bi že sedaj vse povedal. Med drugim bode nadaljeval v prijazni in lahki obliki: „Vede v sedanjem času“ ter „Sola in življenje“, a tako, da ne bode dolgočasil nikogar. Zaradi drugega gradiva je bilo nemogoče pisatelju onih sestavkov priti na vrsto; moral se je tolažiti, da bode prihodnje leto tudi zanj kaj prostorčka. Enako ni mogel urednik vselej ustreči drugim pisateljem.

Dragi naročniki si lahko mislijo, da ima izdajatelj zanje ob novem letu vse polno voščil, pa tudi želj in prošenj: zlasti zadnjih ni težko uganiti.

Čitatelji vedó, da je naš list krotke narave, mehak, kakor pomladanski listič na cvetočem drevesu. Tak bode ostal, delal za stvar, za pravo umetnost in vedo.

Blage pisatelje prosim, naj podpirajo list, da bode mogel ustrezati svojemu poklicu.

Izhajal bode 20. dan vsakega meseca na dveh polah dosedanje velikosti.

Cena za celo leto 2 glđ., za pol leta 1 glđ.

V Ljubljani, dné 16. decembra 1889.

Dr. France Lampe,

urednik „DOM in SVET“-a.

Današnji številki so priloženi: Naslovni list, kazalo, zavitek in vabilo.

Cena: Za celo leto 2 glđ.; za pol leta 1 glđ. Uredništvo in upravnništvo je v Marjanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik **dr. France Lampe.** Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.